

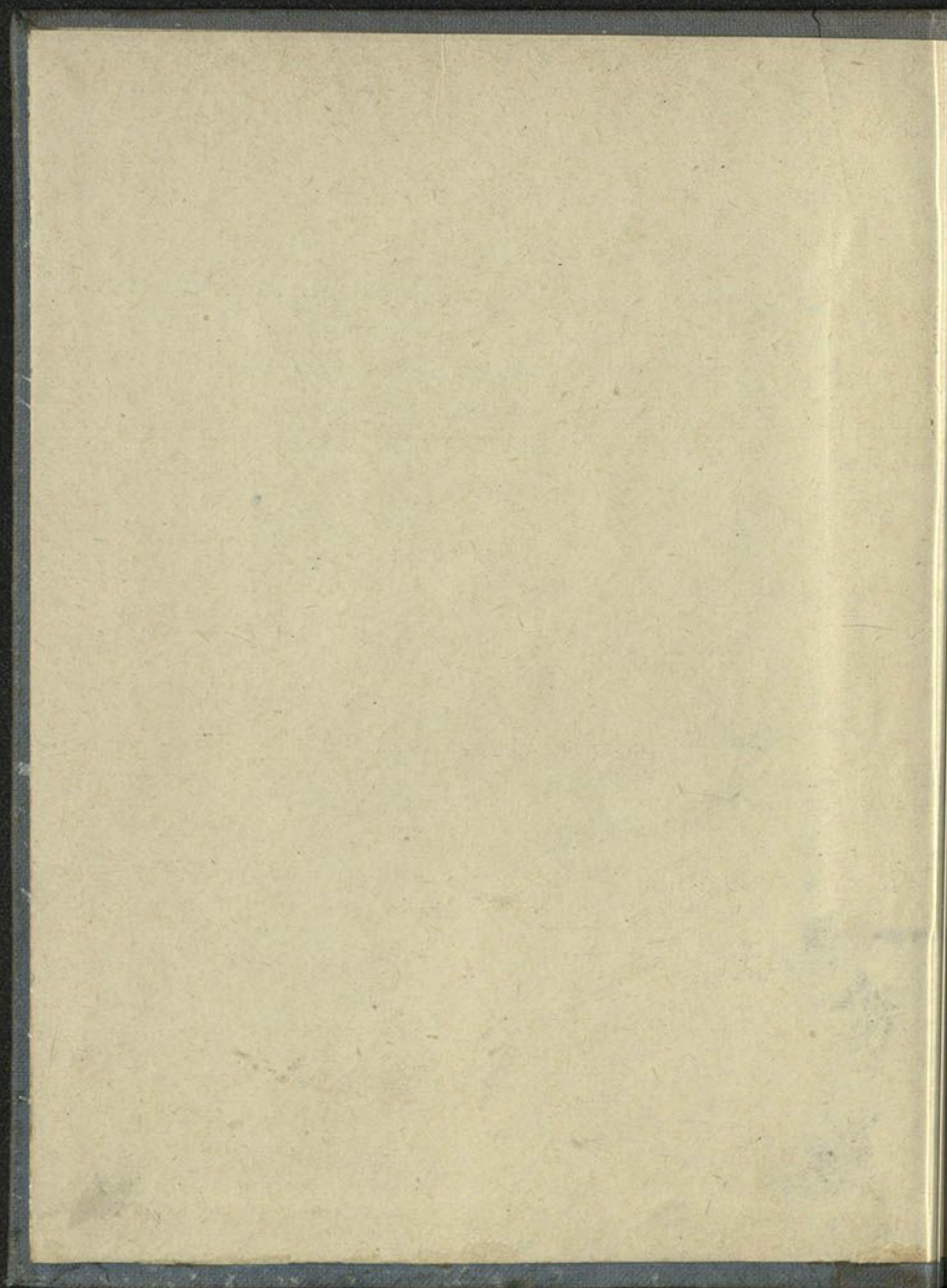
Ба 20338

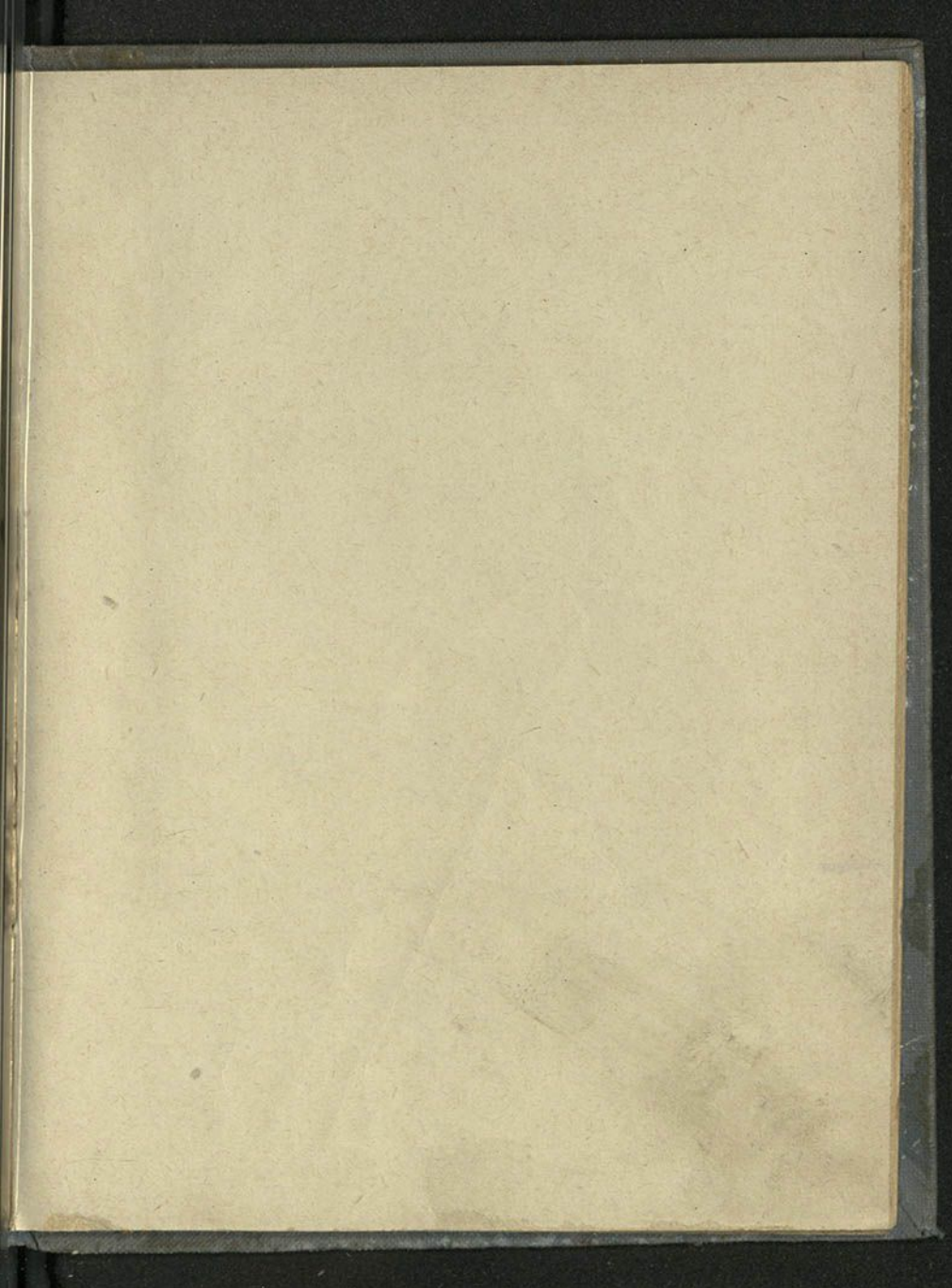
ՀԱՅԻ ԱՄԵՆԱԿԱՆ

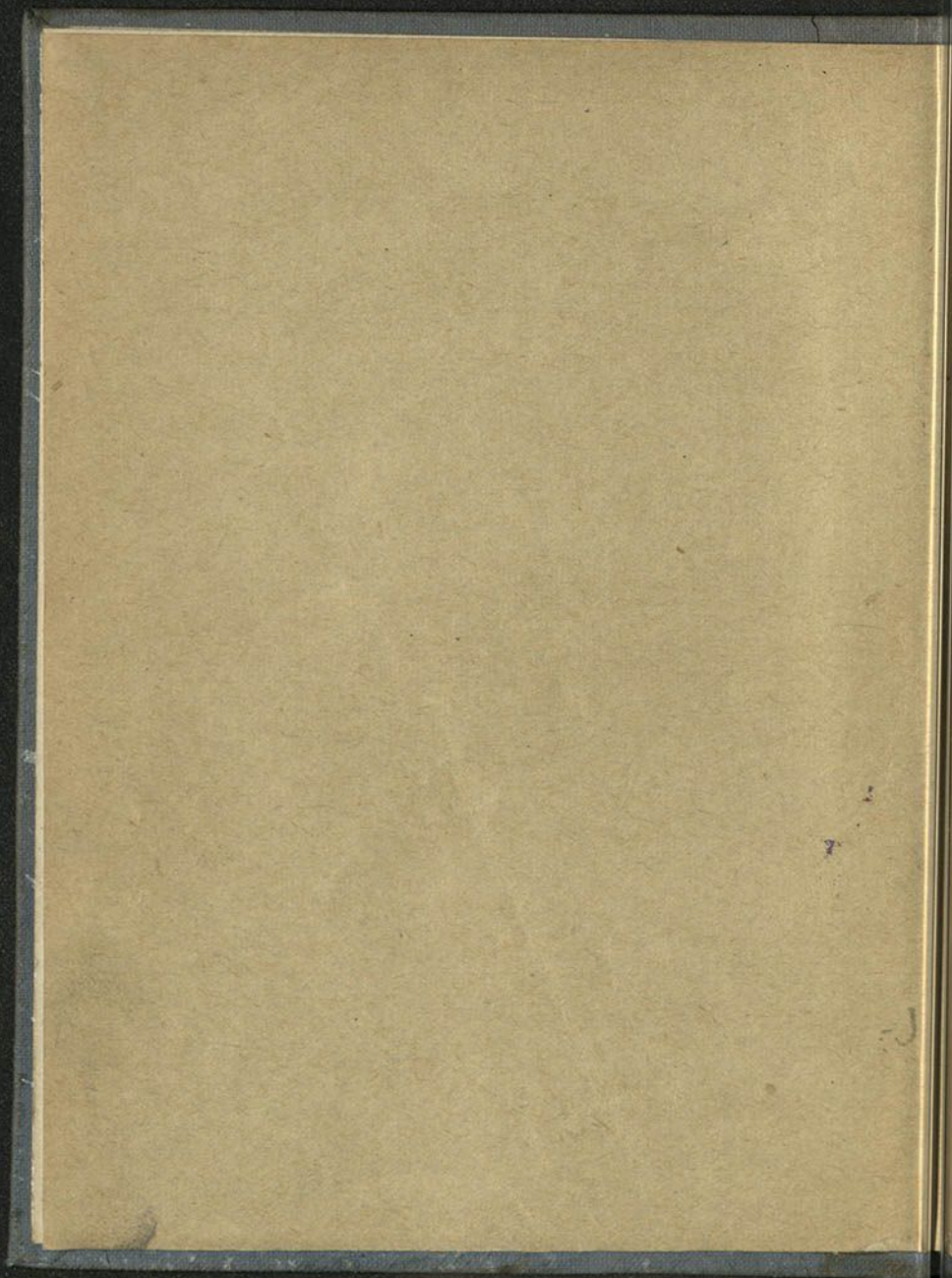
ԵՐԱՆԻ

ՏԵՅ

Ба 20 338

ЭДЗІ АГНЯЦВЕТ

ВЕРШЫ

Дзяржаўнае выдавецтва Беларусі
Мастацкая літаратура
Менск — 1938

Инв. 1953 г. Ба 20338
Бел. аддзел
1994 г.

15

1937
MAY 11
1937

12

23. 4. 2009

ШЧАСЛІВЫ ДЗЕНЬ

Такога дня мне не забыць ніколі,
Сабрала я сваіх таварышоў;
Жаданы госць, як сімвал яснай долі,
Як шчасця кліч
у дом да нас прышоў.

На сэрцы радасна і светла стала,
Як толькі голас гэты дарагі
К нам даляцеў
з Крэмлёўскай роднай залы
І да краёў напоўніў берагі
Пачуццяў нашых,
парыванняў юных.
Здалося мне
і ўсім маім сябрам,
Што сёння Ён глядзіць на нас
з трыбуны
і ўсміхаецца ласкава нам.

Які сардэчны, прасты і любімы!
Мне добра бачны мужны,
смуглы твар
З вачамі яснымі і маладымі,
Ў якіх жыццё
і веліч нашых мар.

У вечар гэты ў кожнай нашай хаце
Цудоўны голас прагучэў яго,
У вечар гэты
радасная маці
ў Тбілісі
сына слухала свайго.

Мы мудрасць Канстытуцыі спазналі,
Па ўсёй зямлі святло
Яе зары.
У гэты дзень мы ўсе былі
у зале,
Дзе правадыр з трыбуны гаварыў.

Мы разам з дэлегатамі ўставалі,
Спяваць хацелася бясконца нам:
— Жыві, твары, вялікі бацька Сталін,
На шчасце нам
і будучым вякам!

25 лістапада 1936 г.

ТАВАРЫШУ СТАЛІНУ

(Пісьмо старой калгасніцы)

Я даўно табе хацела
Напісаць, таварыш Сталін!
Аб сваім паведаць шчасці,
Што прынёс мне новы час.
Аб маім жыцці дзівосным
Паляцелі песні ў далеч,
Слухай, любы, слухай, родны,
Мой праўдзівы, просты сказ.

Я, часамі, ўспамінаю
Дзён мінулых злое гора.
Я не бачыла юнацтва,
Сэрца поўніў горкі сум.
Гаравала дні і ночы,
Ледзьве дыхала ад зморы
І не знала, дзе схавацца
Ад цяжкіх, маўклівых дум...

Хто-б тады сказаў, хто ведаў,
Што дачка старой Марыны
Будзе знатнаю, багатай
І ў калгасе старшынёй!
А працуе—глянуць міла!
Людзі кажучь:

— Малайчына!

І старыя, і малыя
Рады дзеўчыне маёй.

Ці-ж такой была калісьці
Малалосць мая цяжкая?
Бедала сіратою,
Птушкай марыла я стаць,
Каб ляцець у свет на крыллях,
Над балотамі, над гаем,
Каб знайсці сваю свабоду,
Шчасце долю адшукаць.

Так калісь аб крыллях сніла...
А дачка мая другая
Смела водзіць самалёты
Над прыгожаю зямлёй.
Птахам срэбраным імчыцца
Комсамолка дарагая,
Сцеражэ яна граніцы,
Нашу сілу і спакой.

... Песні сумныя, начамі,
Я паціхеньку спявала
Над калыскаю дачушкі,
Трэцяй ластаўкі маёй...
Ці-ж я думала калісьці,
Што яна артысткай стане
І ў высокай светлай зале
Захпляцца будуць ёй!

Як яна спявае чыста!
Салавейка пазайздросціць.
Я смяюся, падпяваю,
Забываю на гады.
Песні льюцца, славяць сілу
Нашай яснай малалосці,
Канстытуцыю, што даў нам
Ты, наш мудры правадыр!
Вось якія мае дзеці!
Ну, а я сама старая,

У калгасе брыгадзірам,
У мяне работы шмат.
Я жыву цяпер заможна
І зусім не адчуваю,
Што сівее русы волас,
Што ідзе пад шэсцьдзесят...

Точыць зубы хітры вораг
На жыццё,
на нашу радасць.
Хай не думае і лезыці
Ў наш Совецкі агарод!
Да канца з зямлі змяцем мы
Падкалодных гэтых гадаў.
За Радзіму грудзьмі стане
Беларускі наш народ!

Дарагі таварыш Сталін!
Я яшчэ-б сказаць хацела...
Берагу я ў сэрцы мару:
Мне-б паехаць у Маскву!
Мне-б хоць раз цябе пабачыць!
І сказаць папросту,

шчыра:

Дзякуй, родненькі, за тое,
Што шчасліва так жыву!

Дзякуй, наш вялікі Сталін,
Ад мяне і ад калгаса,
Ад дачок маіх адважных,
Ад унукаў і сыноў!
Дзякуй, мудры і любімы!
Мы табе жадаем, ясны,
Весялосці і здароўя,
І жыцця на шмат гадоў!

1937 г.

НАША СЛОВА

Да выбараў у Вярхоўны Совет Саюза ССР.

- Ад Поўдня яснага
да Арктыкі суровай,
Ад гор высокіх
і да сіняга Дняпра
Ўстае магутнае, жывое наша слова:
— Мы самых лепшых, верных
будзем выбіраць!
Я не забуду слоў калгасніцы знаёмай.
З вачыма светлымі прышла яна на сход:
— Жыццё заможнае
у кожным нашым доме
і песні Сталіну пяе
увесь народ.
Яму любімаму аддам свой голас!
Ён — мудры — навучыў нас
шчасце будаваць.
— Яна ўсміхалася, а кім можа да
Адказ грымеў наўкола:
— Найлепшых сталінцаў
мы будзем выбіраць!
Іду я горадам,
На плошчы многалюднай
Над кожнай галавой
гарыць чырвоны сцяг.

Спявае маладосць,
краса і песні ўсюды,
І на трыбуну падымаецца юнак:
— Калісь бацькі мае з вінтоўкай

баявою

За новае жыццё ішлі галасавець.
Здабыта радасць нам цаною дарагою.
Найлепшых сталінцаў

мы будзем выбіраць!

Сягоння чула я жывы прывет з граніцы;
Мой мірны край

чэкіст вартуе малады.

І мужны голас той

па свету ўсяму мчыцца:

— Не пусцім ворага ў нашыя рады!

Гадзюкам — здраднікам галоў падняць
не ўдасца!

Советам нашым толькі жыць
і расцвітаць!

Мы дбайна беражом

Радзімы нашай шчасце:

Найлепшых сталінцаў

мы будзем выбіраць!

Мецск, Кастрычнік 1937 г.

ТАВАРЫШ КІРАЎ

Не хацелася верыць.
Боль грудзі працяў...
Гэты дзень
мы жалобнымі маршамі стрэлі.
Залатыя,
шматспеўныя струны жыцця
абарваны
так дзіка
драпежніцкім стрэлам...

Ён, здаецца.
І сёння вось тут,
сярод нас,—
Твар яснае усмешкай ласкавай
і шчырай...
Большэвік,
камандарм,—
гэткім вырасціў клас,
Гэткім зналі цябе мы,
таварыш наш Кіраў!..

Не прачнецца...
Не зможа ніхто разбудзіць...
Але словы яго будуць клікаць да бою!
Будзем словам ягоным
сягоння судзіць

Тых, хто прагне знішчаць
і душыць ўсё жывое!

Мы умеем
па-новаму
моцна любіць,
Навучыліся мы
ненавідзець бязмерна.
Аніякая куля
не зможа прабіць
нашых сіл маладых,
нашай сталінскай веры!

Калі трэба—
мы з песняю пойдзем у бой!
А цяпер мы на варце спакою і міру,—
У вякі пранясем
вобраз сонечны твой,
Дарагі нам,
харошы таварыш наш Кіраў!

Снежань, 1934 г.

СЛАВА ГЕРОЯМ

*Прывячаю Чкалаву, Байдукову,
Белякову*

Празрысты ранак над зямлёю плыў,
Цвілі ў садах зялёных ружы.
У гэты дзень,
як горныя арлы,
ўзляцелі к сонцу трое мужных.

Далёка ў моры заляглі ільды,
далёка Кардзільераў скалы.
Але нішто не спыніць маладых:
ні дождж, ні холад,
ні навалы.

І там, дзе неба быццам белы лёд,
дзе вечныя снягі і хмары,—
ляцеў савецкі слаўны самалёт,
як сімвал гордай, смелай мары.

Як сімвал нашых нявычэрпных сіл,
як нашае радзімы слава.
Увесь народ складае песні ім—
героям большэвіцкай справы.

І спеў ляціць ва ўсе канцы зямлі,
імчыцца к паднябеснай далі.
І сокалаў адважных у Крэмі
вітае сёння родны Сталін.

22/V 1937 г.

ДРУЖБА

Цішыня навакол...

Уваходзіць зара ў мой пакой.
І няскончаны сон адплывае ў далеч...
Адчыняю вакно,—
а ў садзе празрысты спакой,
На траву,
як сняжынкі, пялёсткі упалі...

Цішыня навакол...

Вецер дрэмле ў зялёных кустах...
Нехта лёгкай хадой падыходзіць да ганка.
Ля дзвярэй—пашталён,
Два лісты у ягоных руках,
Нібы птушкі, трапечуць
пад подыхам ранку...

Дарагія лісты!

Прывітанне ласкавае вам!
Я чытаю.
А у сэрцы ўзнімаецца радасць.
— „Добры дзень! Мой салам ¹⁾!
Ад Туркменіі нашай салам!“
— Гэта піша сяброўка мая з Ашхабада.

¹ Салам—прывітанне.

— „Ты чаму так даўно
не пісала мне, гуль¹?
Помніш,
як мы з табой падружылі адразу?
Я забыцца на тое ніяк не магу,
Як зімою ў Маскве
мы вучыліся разам.

Гэткай снежнай зімы век не бачыла я!
Мне спачатку яна
ўсё здавалася страшнай..
Ну, й Масква! Дарагая матуля мая!
Я люблю яе так,
як Туркменію нашу!..

Ты не знаеш якая на поўдні вясна!
Дзень ўстае
невывучэнаю сілаю поўны.
Я, часамі, за горад выходжу адна.
На шырокіх палях
расцвітае бавоўна,—

Гэта ціхая песня сярэбраных хваль,
Гэта белае золата нашых калгасаў!..
Прыязджай паглядзець
гэту дзіўную даль,
Абагрэтую сонцам гарачым
і ясным.

Прыязджай! Налюбуешся гэтым усім!
Па дарозе пабачыш пяскі Кара-Кума...
Пройдзе час,
і ніхто не пазнае зусім
Тых адвечных пустынь
з іх вятрам і шумам.

¹ Гуль—ласкавы зварот да чалавека.

Мне расказваў мой брат—
інжынер малады,
(Ён цяпер ў Кара-Кумах каналы будзе).
Што ва ўсіх арыках
будзе многа вады!
На пясках мы ўзрасцім
бавоўну густую!...

Я дачытваю ліст...
Прад вачыма стаіць
Дарагая смуглянка мая з Ашхабада...
...„Арыкі...
Кара-Кум“...
Эх, як хочацца жыць!..
Узыходзіць вясновае сонца над садам...

Два лісты паштальён мне сягоння прынёс,
Ад каго жа другі?
А! здарова, сяброўка!
— Гэта весці з Баку,
Мабыць новае штось!
Ну, давай, як калісь,—
пагаворым ізноўку.

— „Што ў цябе харошага чуваць?
Як живецца?
Напішы мне, джанум¹...
Ты мяне прасіла расказаць
Пра Баку—
душу Азербайджана.

Ёсць на свеце шмат легенд старых,
Вось пра гэты старадаўні горад.

¹ Джанум—ласкавы зварот да чалавека.

Толькі я не дужа помню іх...
Лепш паслухай,
што было учора.

Скрозь туман,
Як быццам, у чаўне,
Ноч к зямлі паволі падплывала.
Падыйшла матуля да мяне
і з усмешкай ціхай запытала:

— „Помніш той завулак,
пыл і дым,
Дзе так доўга мы жылі калісьці?
Дзікі вецер бушаваў тады
і зрываў з пагнутых дрэваў лісце.

Нават сонца не свяціла нам,
Змрок цягнуў і ўвечары,
і ўранку...
...Сёння я праходзіла вось там
і гляджу—
Няма старой зямлянкі!

Там стаіць высокі светлы дом!
Хто, скажы мне,
мог аб гэтым марыць?!
Вырастаюць ружы пад вакном
і шумяць зялёныя чынары.

Ай, дачка, як добра стала жыць!
Я цяпер зусім ужо сівая,
Але сёння у маёй душы
Маладосць вясёлая спявае!..“

— Вось аб чым казала мне яна.
Я-такой матуляй ганаруся!..

Вось такая у Баку вясна...
Ну, а як у вас,
у Беларусі?

Раскажы!

Усё цікава нам!..

Як робата?

Як адпачываеш?

І каму гаворыш: „севірам“?¹

Я адказу хуткага чакаю!

Абудзіўся вецер, ён па голлях скача...
Я гляджу на поўдзень
і сябровак бачу!..

Ападае з яблынь белая краса...
Я выходжу ціха у цвітучы сад.

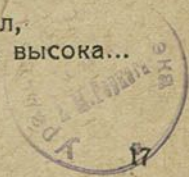
Недзе ў небе чыстым,
у прастор высокі,
Узлятае лёгка срэбракрылы сокал.
Вартавы радзімы радаснай маёй,
Ты ляціш магутным птахам
над зямлёй!

А зямля сягоння цёплая такая!
Дасць яна багата
буйных ураджаяў.
І красуе жыта
ў полі без граніц,
Спеў калгасніц нашых там цяпер звiнiць...

Запявае песню срэбракрылы сокал,
Разам з дымам фабрык ён ляціць высока...

¹ Севірам—люблю.

Инд. 1953 г. 6А 203388
38970

Асвяціў абшары сонечны маяк...
Ты цвіцеш цудоўна, Беларусь мая!

Стала ты сягоння дужаю і гордай,
Не дарма на сэрцы носіш слаўны Ордэн!
Бараніць ты зможаш
краю маладосць!
Калі будзе трэба,
ты адкажаш— „Ёсць!“...

... Я гляджу на поўдзень. Шыр не змерыць вокам!
Там мае сяброўкі,—ад мяне далёка...
Толькі не разлучыць нас такая даль!
Будзе моцнай доўга
нашай дружбы сталь!

Чэрвень, 1935 г.

ПРОВАДЫ

— Дружа мой, збірайся!
Мы паедзем сёння
Ранкам вераснёвым
шляхам, ды прамым.
Не стаяць на месцы агнявыя коні,
Не сціхае песня ў сэрцы,
у маім!

— Хутка мы паедзем!
Нас чакаюць, дружа,
Арміі Чырвонай
Слаўныя рады!
...Так яны спявалі—
восем-хлопцаў дужых,—
Кожны, як дубок той—
стройны, малады.

Восем хлопцаў дужых
выязджала рана,
Ўвесь калгас праводзіў, ды сыноў сваіх.
Нават дзед старэнькі выхадзіў на ганак
і шчасліва гэтак пазіраў на іх.

А дзяўчаты кветак многа ім прынеслі,
Самых свежых кветак з поля і садоў.
Зачынаў гармонік радасныя песні
Пра жыццё,
юнацтва і любоў...

Падыходзіў хлопец
да дзяўчыны мілай,
Ды такой прыгожай,
як вясной зара.
А яна паціху хлопцу гаварыла:
— Развітацца, родны, нам з табой пара!

Без цябе мне, часам, стане сумна дужа,
Твой напеў любімы ўспомню я тады;
— Мы паедзем хутка!
Нас чакаюць, дружа,
Арміі Чырвонай
слаўныя рады!..

Гаварыла ціха,
а хлапец смуглявы
Цалаваў дзяўчыну і адказваў ёй:
— Я здабуду сёння
дарагое права
Вартаваць граніцы, ды зямлі маёй!

Усміхніся ясна. Не журыся болей...
Можа быць, я буду ў неба
узлятаць!

Самалёт мой, можа,
загудзіць над полем,
Дзе мая красуня
будзе жыта жаць.

Ты зірнеш угору, —
пэўна не пазнаеш!
— Шмат пілотаў мае
наш вялікі край.

Гляню я на поле, —
сэрца заспявае, —
Зноў на нівах нашых
буйны ураджай!

Будзе дзень спавіты сонцам і спакоем.
Зноў ты звяжаш многа залатых снапоў...

Вось за шчасце наша,
за жыццё такое

Я заўсёды
сілы ўсе аддаць гатоў.

... Не змаўкаў гармонік,
Шум стаяў навокал,
Ды напеў вясёлы ўсё мацнеў і рос.
Падышоў садоўнік—стройны і высокі,
На дарогу хлопцам яблыкаў прынёс.

А дзяўчаты многа ім прынеслі ружаў,
На пялёстках ззяла чыстая раса...
Выезджалі рана
восем хлопцаў дужых—
Усяго калгаса
слава і краса.

23 верасня 1935 г.

* * *

Я помню май шумеў,
спявалі птушкі недзе.
Сястра з дзяўчаткамі
прыбегла да мяне:
— „Заняткі скончаны,
мы ў лагер,
лагер едзем!
Шырэй дарогу сонцу і вясне!“

А назаўтра,
у вечар блакітны,
Мы з сястрою пайшлі на вакзал.
Быў прастор цеплынёю спавіты,
Месяц смуглы свой твар паказаў.

Поезд дыхаў,
бурліў маладосцю,
З песняй рушыўся ён у паход,—
Ад таго, што ягоныя госці—
Піонеры—вясёлы народ!

Ды нядоўга там песня гуляла,
Ноч туманам акрыла перон.
Бег за поездам вецер
па шпалах,
Хутка знік і апошні вагон.

Мне хацелася крыкнуць у далеч:
— Едзе юная змена мая!
Дзеці тых, што калісьці паўсталі,
Каб запальваць
Советаў маяк!

Як ніколі ў нікога на свеце
Сілы края майго узраслі,

Нарадзіліся нашыя дзеці
На багатай
шчаслівай зямлі!

2. ЛІСТ АД СЯСТРЫ

— Прывітанне ад лясоў і кветак!
Ты прымай
мой лагерны салют!
Эх, якое ў гэтым годзе лета!
Дужа добра нам
жывецца тут!

Кожны ранак нас палі чакаюць,
Сосны,
сонца,—цэлы дзень са мной.
Толькі кніжак мала я чытаю,—
Начытаемса зімой!

Ходзяць к нам калгасныя рэбята,
наша дружба моцная цяпер!
— „Ураджай мы зберажэм
ад страты!“—
Так сказаў нам
іхны піонер...

Вечарамі спіць імгла лясная,
От, як многа,
многа ў небе зор!
А тады мы
звонка напяваем:
— „Ты гары,
гары касцёр!“

Каб ты знала,
як гараць прыгожа
пяцікутнага кастра агні!

Паглядзець
і ты захочаш, можа?
Прыязджай да нас—
у выхадны!..

Я прыеду, сястра дарагая!
Мне так хочацца ўсіх вас
убачыць!

І пад гоман зялёнага гая
Слухаць спеў баявы і юначы!

На прасторы скачы, весяліся,
Ты мая загарэлая змена!
Бачыш?

Сонца з далёкае высі
Усміхаецца
з ласкай нязменнай!

А як восень закрочыць ля бору
жоўтакрылай такой чараўніцай,—
Ты паедзеш ізноў
у горад—

З новай сілай
і прагай—
вучыцца!

Ліпень, 1934 г.

ТАВАРЫШУ

Я даўно не бачыла цябе,
Мой харошы,
мой таварыш ясны!
Раскажы мне, як жывеш цяпер?
На мяне не забываеш часам?

Часта ў марах я ізноў з табой:
Позірк твой упэўнены і чысты,
Дыша твар усмешкай маладой
І суровай сілаю чэкіста.

Навакол цябе прастор
і лес,
Хмарка ў небе лёгкая дыміцца...
Дзесьці блізка праімчаў экспрэс,
І ляжыць маўклівая граніца.

Устае блакітны, светлы дзень.
Асвятляе грудзі пах сасновы.
Гэта ранняя вясна ідзе
І людзей заве да працы новай.

І чакае трактара зямля,
Ўся набракла сокамі жывымі.
Хутка выйдзе дружная сям'я,
Спеў работ
Яна на полі ўзіме.

Ты пачуеш гэты родны спеў,
Гучна ў сэрцы адзавуцца струны,
Гэта шчасце—

сынам быць яе,—
Вартавым
радзімы нашай юнай!

Вось яна ўстае перад табой
У вясёлых песнях комсамольцаў.
На палях,
на моры,
над зямлёй
Узыходзіць нашай славы сонца.

Ты стаіш з паднятай галавой
І глядзіш наперад безупынна.
Ты гатоў прыняць апошні бой
За сваю любімую краіну.

Але веруй, мой харошы друг,
Што калі трывожны час
настане,—

З дому я
з вінтоўкаю пайду
І тады з табою поплич стану.

Я даўно не бачыла цябе—
Маладога,
яснага,
жывога!

Пэўна, ты ўсміхаешся цяпер,
Але вочы пазіраюць строга.

Сакавік, 1936 г.

недарма і сонца
з поўнакроўнай сілай
Ўсходзіла высока!

Хіба той, хто сёння
вартавым завецца,
Спаць у ноч такую зможа?
Знае ён—
калгасу дорага даецца
залатое збожжа!

Кожны дзень, калі толькі зара
чырвань кос расплятае,
Калі ціха,
насустрач праменням,
смяюцца палі,—
Устае і вырастае
жніўная песня густая,
Ўзгадаваная потам здаровым
і смагай зямлі

Гэтай песняй жывуць
і хвалююцца крыллі жнярыак,
З гэтай песняй калгасніцы
вяжуць тугія снапы.
Вось яна ружавее агнём
на асмугленых тварах
І жыве у дзявочых усмешках
скупых.

Не загіне на полі прасторным
ніводнае зерне,
Па канвееру хутка пачне
пульсаваць абмалот.

Зашуміць малатарня,
ўся поўная сілы нязмернай,

Будзе сёлета хлебны,
багаты і радасны год!

* * *

Ух, якая маўклівая сіняя даль!
Шэпты цемры
напружана ловіць дазорны.
Ноч плыве па адхонах
паветраных хваль,
Ды трапечуць уверсе
далёкія зоры...

Пад напевы вятроў
не засне вартаўнік!
Каля нівы калгаснай
нястомна ён ходзіць,
У вачах маладых
ярка ззяюць агні.
— Падпаўзці да яго
хай асмеліцца злодзеі.

Хітры вораг не дрэмле ні ўдзень,
ні ўначы,
Ды рука у дазорнага стала трывалай.
Будзе дбайна ахоўваць ён, берагчы
Кожны колас—жывы
комунізма кавалак!

Жнівень, 1933 г.

ЖЫВОМУ ПУШКІНУ

Ноч была, як цёмны лес, глухая,
Не палохаў вецер цішыні.
Гэтай ноччу над суровым краем
Нават зоры гаслі ў вышыні.

Снег і снег.

Сумёты па-калена,
Замяло дарогі у палях.
Коні захлыналіся ад пены...
Гэта быў яго апошні шлях.

Ён ляжаў халодны пад саломай
У глыбокім, у смяротным сне,—
Чалавек, які не знаў утомы,
Чалавек, што песнямі звінеў.

Ён за ўзлёт арліных песень смелых,
У якіх ўзыходзіла зара,—
Быў прабіты куляй ашалелай
Па загаду тайнаму цара...

Гнаў жандар.

Ажно хрыпелі коні
І скрыпела на санях труна.
Гнаў жандар,
як быццам ад пагоні,
Толькі й чуўся свіст ад бізуна...

* * *

Ён жывы прышоў к нам
праз стагоддзе,
Ён любімым песняром нам стаў.
І спяваюць песні ў народзе
Тыя, што калісь паэт складаў.

Вечарамі, на заводскай сцэне
Пушкінская Таня устае,
Льецца горным ручаём праз сцены
Голас пераліўчаты яе.

Летнім ранкам
выйдзі ты на поле,
Дзе шумяць вясёла каласы,—
Там спяваюць аб шчаслівай долі,
Аб якой паэт калісьці сніў.

Льюцца песні над радзімай вольнай,
Мы вялікі адчынілі свет.
І, здаецца, разам з намі сёння
Запявае сонечны паэт,—

Бачыць ён, жывы і кучаравы,
Маладога племені расцвет.
Пра яго ляціць далёка слава
І яму гаворым мы—
прывет!

Люты, 1937 г.

ПАМ'ЯЦІ АЛЕКСЕЯ МАКСИМОВИЧА

Такое роднае імя:

Таварыш Горкі.

Такі да болю блізкі чалавек!
І цяжка вымавіць, і думаць горка,
Што згаслі вочы ясныя навек.

Упаў на ніве спелы буйны колас,
Ён не убачыць больш нябёс блакіт,
Не будзе больш гучаць
яго магутны голас.
Але жыве вялікіх слоў граніт.

Гараць, як сцяг, яго заўжды жывыя
песні,

Суровых бур

І шчасця вяшчуны—

Сівая Маці,

Гнеўны Буравеснік—

Над цэлым светам устаюць яны.

Іх кліч імчыць над полем і над
морам,

Высока хуткім сокалам ляціць,

Ён будзіць тых,

хто 'шчэ гарбее ў горы,

Як бацька вучыць ён змагацца, жыць.

Ягоных ясных дум
і смелых мар імкненні
Пяройдучь грань зачыненых павек.
Ён устае насустрач новым
пакаленням—
Народа мудры сын,
сапраўдны
Чалавек.

18 чэрвеня 1936 г.

СПЯВАЙ, МАЯ МАЦІ

Помню песню твою,
што спявала маці:
— „Ой, скажыце, людзі,—
вас пытаю я,—
Дзе змагу сабе я
шчасце адшукаці,
Ці загіне доля
горкая мая?..

— Ой, без хлеба
дзеці любя паснулі...
Ўсё сяло ахутаў, ды густы туман...“
Так было і ў песні,
і ў жыцці, матуля.
У сэрцы боль застаўся
ад мінулых ран.

Ад былога смутку пажаўцелі скроні,
зацярушыў снежань галаву тваю...
Толькі вочы,
вочы не старэюць сёння!
А ў душы пачуцці свежыя ўстаюць.

Раніцой вясновай
ты выходзіш з хаты,
Дзень цябе вітае роснаю рукой.
І з табою разам
стройныя дзяўчаты
Засяваюць поле
з песняю такой:

— Дзеванькі-сяброўкі,
мае дарагія,
заплятайце косы русыя, тугія...
Сонца паглядае
бурштыновым вокам.
Трактарыст,
узорвай ты зямлю глыбока!

Закідайце зерне чыстае, сухое,
Каб расло тут жыта буйнае, густое.
Будзем летам цёплым,
будзем летам ясным
З нашых ніў збіраці
ураджай калгасны.

— Запявай, матуля!
Ты ўжо добра знаеш,
Што твая дачушка
гора не спазнае,
Што не будзе ведаць долі сратлівай,—
Будзе век багатай,
будзе век шчаслівай.

Сакавік, 1935 г.

ВЕЧАР НА ДНЯПРЫ

Быў ліпеньскі вечар, спакойны такі;
Глядзеліся зоры ў люстра ракі,
Гайдаліся ціха дняпроўскія хвалі
І плыў параход у блакітную далеч.

На беразе
Кіеў агнямі палаў,
А потым
у сіняй ён цемры прапаў...
На палубе людзі сядзелі маўкліва
І слухалі
песні лірычнай матывы.

А песня ішла ад шырокіх палёў,
Ад стэпаў зялёных
і пышных садоў,
Ўздымалася разам з густою пшаніцай,
Струменіла чыстай, живою крыніцай.

Мы слухалі песню.
І плыў параход.
Вось раптам спыніў ён
імклівы свой ход.
І нехта ўсклікнуў:
— „Глядзіце! Трыполле!“
І рэха ў адказ
пракацілася ў полі.

На березе правым узгорак цягнуў.
І ў змроку вячэрнім
здавалася мне,
Што маткі выходзяць
на бераг вось гэты
І клічуць сыноў,
што у песнях апеты.

Сыны іх калісьці загінулі тут.
Тут смерцю крывавай
праходзіў Зялёны.
Стагнала зямля ад страшэнных пакут,
Дняпро становіўся ад гневу зялёны...

... На березе правым,
за ўзгоркам крутым,
Ў садах патанулі прасторныя хаты.
Старое Трыполле!
Змянілася ты!
Расцеш ты сягоння калгасам багатым.

Тут новыя песні дзяўчаты пяюць
Пра радасць,
пра шчасце сваё маладое
І гэтыя песні,
як помнік ўстаюць,
Як слава
загінуўшым юным героям!..

... Ішла украінская ясная ноч.
І доўга Трыполле было нам відно.
Гайдаліся ціха дняпроўскія хвалі,
І плыў параход у блакітную далеч...

Ліпень, 1935 г.

МАІМ АДВАЖНЫМ СЁСТРАМ

Над абшарам скрываўленых долаў і рэк,
Над магіламі паўшых герояў,—
У высокі свой рост устае Даларэс,
Чутна слова яе агнявое:
— „У вялікіх баях не схіляць галавы!
Гора катам!

— Наперад атрады!“
Грознай песняй гучыць гэты кліч баявы
Ад астурскіх вышынь
да Грэнады.

За дачкою сваёй
светлавокай, бы дзень,
І суровай, і чулай,
бы маці,—
Сёння смелы народ безупынна ідзе
Чалавечых правоў дабівацца.
Ён усланы касцямі гэты полымны шлях,
Ён слязою гаручай абмыты.
Але гора бацькоў па забітых сынах
Стане ў новых баях дынамітам!
Бо не мала яшчэ

засталося жывых,
Што ўзяліся за верную зброю.
Хай пачуе ўвесь свет:
Голас гневу не сціх,
А ўзнімаецца морскім прыбоем!

Прыдзе, прыдзе той час—

залатая пара,

Што цяпер нараджаецца з болем,—

Разгарыцца жыцця веснавога зара

Над зямлёю Іспаніі

Вольнай.

Верасень, 1936 г.

ЛЕНІН ЖЫВЕ

Мой таварыш,
паслухаем музыку раніцы гэтай.
Сёння вецер так лёгка гуляе
па струнах сваіх.
Снегавая бабуля-зіма
атуліла планету
І самотнаю птушкай
прысела на голлях сівых.
І сумуе яна срэбнавокая,
вечна старая...
Але што нам, таварыш,
сярдзітыя скаргі яе!
Чуеш,
песня расце—
Гэта голас фабрычных ускраін.
— Прачынаецца дзень,
і Рэспубліка наша ўстае.
— Маладая і свежая,
з тварам ружова-прамністым,
Ты смяешся насустрач гудкам,—
да заводскай вясны,
Ты ідзеш на палі,
агнявая мая комуністка.
— Аб краіне вялікай такой
Шмат хто марыў і сніў.

Не дарма расквітае яна
і Совецкай завецца,
Па усёй неабсяжнай зямлі
загрымеў яе кліч.
О, краіна мая,
мне здаецца, што пульс
твайго сэрца
Сёння слухае слаўны твой бацька—
Владзімір Ільіч.

Вось стаіць ён,—
спакойны і ветлы,
з прыжмураным вокам
і з усмешкай
харашай такой.
Ён гаворыць табе:
— „Адышлі тыя дні,
калі марай была ты
далёкай,
Мы ўзрасцілі цябе
у гарачай, жывой барацьбе“.

* * *

„Ты и убогая,
ты и обильная“...
Доля гаротная,
цёмра магільная.
Песні жалобы рыдалі заўсёды
Над векавечнай „турмою народаў“...
Ды не маўчалі бяздомныя,
голыя.
Буры ішлі гарадамі і сёламі.
— Першым узняўся
на шлях вызвалення

Наш капітан
і таварыш наш—
Ленін.

Буры былі штурмавыя,
упартыя.
Вёў ён наперад
сталёвую партыю.
— Сілай паўстання
узрушым краіну!
Свет загарэўся
„Вялікім пачынам“.

Хто гэта бачыў,
каб холадам восеньскім
Сонца маёвае
ззяла у просіні?
Будуць бясконца
спяваць пакаленні
Славу
Кастрычніцкім смелым
праменьням.

... Смерць падышла
сваім крокам прыглушаным...
Скнара галодная,
з прагай раз'юшанай,
Вырвала Леніна з нашых атрадаў...
Але жыве большэвіцкая праўда!

Яна звініць у песні каваля,
Жыве у працы дбайнага шахцёра.
Яна усходзіць зернем на палях
Пад подыхам
калгаснага прастора.

Яна яснее
у жывых вачах

Тых,
Хто ў баях ідзе здабыць свабоду.
Яна гарыць, як сонца у вяках.
Яна жыве
і будзе жыць заўсёды!

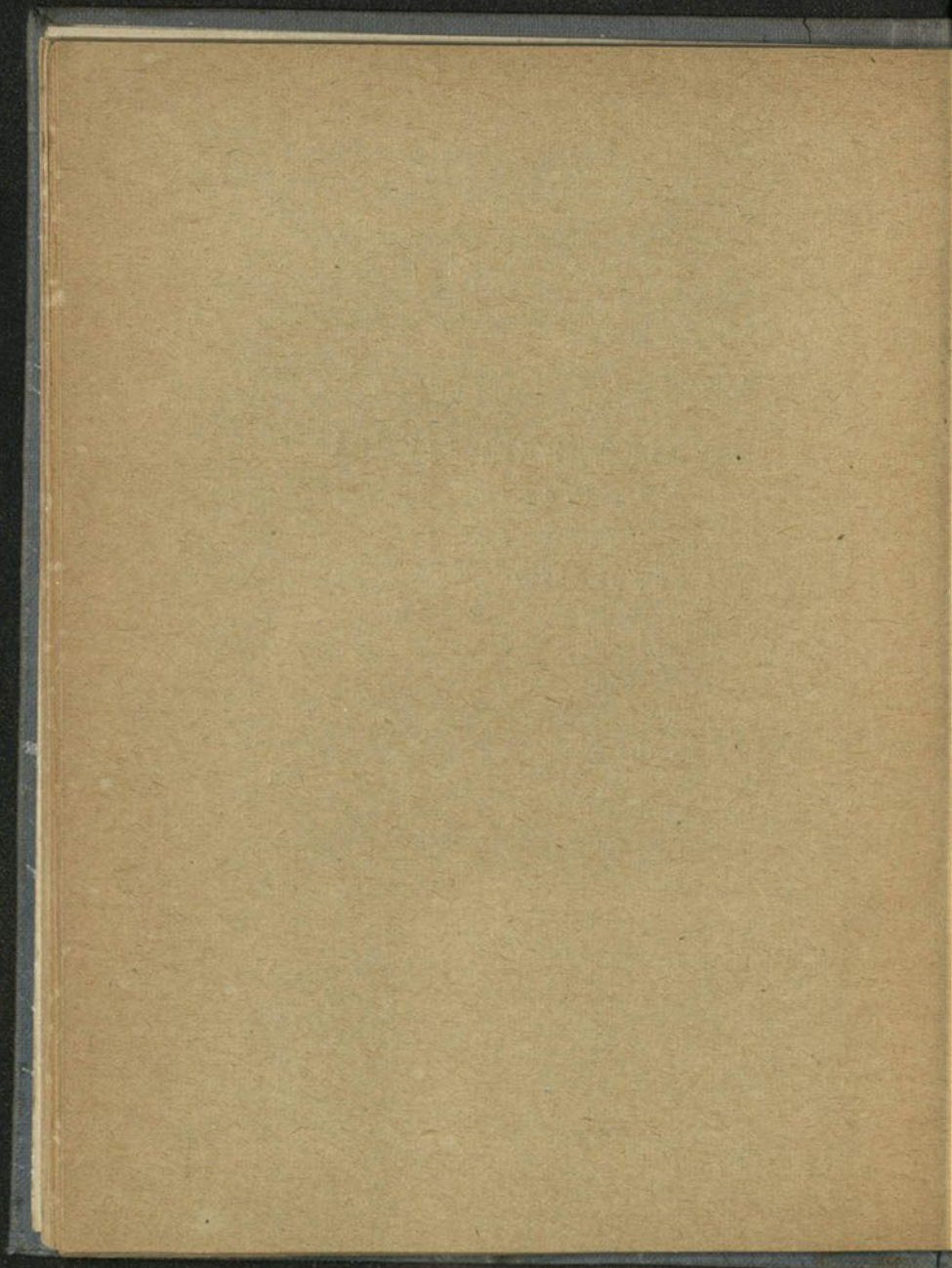
Глядзі, Ільіч!
Растуць, цвітуць сады
Тваёй
агністай і магутнай мары.
І кожны з нас—твой вучань малады,—
Стаў будаўніцтва камандармам.

Нясем высока партыі штандар,
Бо па цэнтральнай нашай
магістралі
Ідзе краіны лепшы гаспадар
І лепшы ленінец—
таварыш Сталін!

Студзень, 1934 г.

ФЕЛІКС ДЗЕРЖЫНСКІ

(Паэма)

Буржуазія не ведала больш не-
навяснага імені, чым імя Дзержын-
скага, адбіваўшага сталёвай рукою
удары ворагаў пролетарскай рэво-
люцыі. Грза буржуазіі—вось чым
быў Фелікс Дзержынскі.

І. СТАЛІН.

У С Т У П

Недалёка ад строгай граніцы,
Дзе шумяць тонкаствольныя сосны,
Дзе спяваюць жывыя крыніцы
І квітнеюць прыгожыя вёсны,—

Там утульны раскінуўся горад—
Сведка боек былых векапомных,
Там на плошчы,
на чыстым прасторы,
Як жывы уздымаецца помнік:

Чалавек у суровай шынелі,—
Ён уперад, у даль пазірае,
Мне здаецца,— ўглядаецца Фелікс
У граніцы Совецкага Краю,

Дзе стаяць баявыя чэкісты,
Дзе стаяць яго слаўныя дзеці—
Днём вясновым,
туманам імжыстым,
Летам светлым,
у сцюжу і ў вецер,—

Дзе стаяць маладыя героі,
Берагуць нашу мірную працу,

Нашых фабрык жыццё дарагое,
Нашы нівы,
сады
і палацы.

Чалавек у суровай шынелі,—
Ён, здаецца, глядзіць яшчэ далей,
Праз лясы, праз высокія елі,
Праз азёры і сінія далі,—

На чужыя заводы і сёлы,
На заходняе, шэрае поле,
Дзе не чутна напеваў вясёлых,
Дзе марнее бядняк у няволі.

Ён глядзіць на чужыя абшары,
Поўны суму
і сіл навальнічых,
Ён глядзіць праз узгор'і і хмары,—
Да змагання вялікага кліча!

Ён стаіць, як жывы...

Тут увесну

Краскі-кветкі цвітуць ля падножжа,
Салавей прылятае з-за лесу
І звоніць-запявае прыгожа—

Аб жыцці маладым і высокім,
Аб якім чалавек гэты марыў.
Тыя песні імчацца далёка,
Разліваюць вакол свае чары

І стралой да мяне прылятаюць
Праз даліны, праз чыстыя рэкі,—
У сэрцы б'юцца,

і спеў я складаю

Камісару,

байцу,

чалавеку.

1
1900 ГОД

Ходзіць па вуліцы лютаўскі вецер,
Ходзіць і вые ваўчыхаю шэрай.
Гне ён да долу пакорнае вецце,
Б'ецца ў замерзлыя шыбы і дзверы.

Гэткай парой, няпагодаю злою,
Сумна ў пахілай, няпаленай хаце.
Плача ў калысцы дзіцятка малое,
Песняй яго супакойвае маці.

— На дварэ ўжо ночка,
Люлі, дзетка, люлі...
Хай майго сыночка
Ціхі сон атуліць.

Спі, мой голуб мілы,
Спі, не плач так многа.
Набірайся сілы
Для жыцця цяжкаго.

Падрасцеш

і ў людзі
Выйдзеш, мой саколік.
Разам з бацькам будзеш
Здабываці волю...

На дварэ ўжо ночка,
Люлі, дзетка, люлі...
Хай майго сыночка
Ціхі сон атуліць...

Скрыпнулi дзверы,
ўваходзіць мужчына—
ўпалыя грудзі,
змарнелы і тонкі.

З ласкай глядзіць ён на роднага сына,
Потым паціху гаворыць да жонкі:

— Дружа, чысцей прыбярэ нашу хату,
Сёння мы, знаеш, збіраемся рана.
Будзе й на нашай-та вуліцы свята!
— Чуеш, ступае ўжо нехта на ганак.

— Вось і Антон ¹!

Ну, а дзе Пераплётчык ²?

— Прыдзе ён хутка.

— Сядай, пачакаем.

— Ледзьве прышоў,
следам нехта ўсё крочыў.

Страшна на вуліцы,
замець такая...

Новыя людзі прыходзяць у хату—
Юны набойшчык з усмешкай жывою,
Згорблены муляр,
сталяр сіваваты.

Гутараць нешта яны між сабою.

Кожны прыходзіць асобна,
употай,

Ціха ступае праз цёмныя сені.
Ў хаце запахла махоркай і потам,
Скачуць на сценах даўжэзныя цені...

— Ну, што-ж, сябры, ўжо час ідзе да ночы.

Нас многа тут. Дык будзем пачынаць!

— Давай, давай, таварыш Пераплётчык!

Сціхае гул, і людзі ўсе маўчаць.

¹ Антон Россол—актыўны малады польскі рабочы, друг
Ф. Э. Дзержынскага, памёр ад сухотаў у Седлецкай турме.

² Пераплётчык—адно з падпольных прозвішчаў Фелікса
Эдмундавіча.

Ён устае—таварыш Пераплётчык,
Ён падыходзіць стройны да стала.
Глыбокай думаю яснеюць вочы.
І слова кожнае яго—страла.

І слова кожнае працята болем
За сумных, ненакормленых дзяцей
І за бядняцкую, цяжкую долю,
І за пакуты змучаных грудзей.

Ён, як штандар, ўзнямае голас гнеўны
На тых,
 хто век жыве чужым гарбом,
Хто робіць свет магілаю турэмнай,
Хто хоча правіць смерцю і жыццём.

— Таварышы!
 Не будзем мы здавацца!
Рабом паноў ніхто не хоча быць.
І заўтра зноў не выйдзем мы на працу!
Таварышы! Не спынім барацьбы!

Так кліча ён танклявы і высокі,
„Нібы таполя кіеўскіх вышынь“.
Далёка бачыць ён арліным зрокам,
І слухаюць яго таварышы.

Сядзяць яны ў маўкліваці суровай.
А ў грудзях буры грозныя грымяць.
І прама ў душу западаюць словы:
— Адно для нас—змагацца, баставаць!..

— Га, баставаць?!
 Бунтоўныя размовы?
У хату з ветрам уварваўся крык
— Угору рукі!

 Устаць, хамове!
І ля дзвярэй халодны бліснуў штык.

Узняўся шум
і ўсхваляваўся Фелікс,
Ён падымае горды, тонкі твар.
І гнеў гарыць ў вачах жывых і смелых,
І замаўкае знехаця жандар...

...Іх павялі завулкамі глухімі.
Завеі снежныя наўкол гулі.
І тыграмі драпежнымі за імі
З вінтоўкамі ў руках
жандары йшлі.

* * *

Марозны вецер блукае па хаце,
Ніхто не вышаў дзверы зачыніць:
Каля калыскі горка плача маці,
А сын яе зусім спакойна спіць.

II

СМЕРЦЬ ТАВАРЫША

„Сіжу за решеткой в темнице сырой,
Вскормленный на воле орел молодой.
Мой грустный товарищ, махая крылом,
Кровавую пищу клюет под окном“...

За халоднай, шэраю сцяной
Галасы дзявочыя звінелі.
У гэтай песні гора, неспакой,
Гэту песню сэрцам чуе Фелікс.

Ледзь па камеры ступае ён,
У кайданы закаваны ногі.
Змоўкла песня,
зноў магільны сон
Ахінае цемрай і трывогай...

Спіць турма.

Паволі ноч ідзе
Па Варшаўскай чорнай цытадэлі¹
І не чутна шолаху нідзе,
А вачэй закрыць не можа Фелікс.

Цішыня, бы сонны, грозны звер ...
Раптам дзесьці узнікаюць гукі—
Чалавека павялі цяпер,
За спіной яму скруціўшы рукі.

Чалавек хацеў жыцця з святлом,
Ён народжаны гарэць і верыць.
А яго заганалі ў мёртвы дом
І ад свету зачынілі дзверы!

Дзесь пілююць.

Чуцен гэбляў скрып,—
Зноў камусьці шыбеніца будзе.
Закатуюць, мабыць, на зары
І пяском сырым засыплюць грудзі ...

Хто сказаў, што вечна будзе так?
Гнеў мільёнаў не задушаць каты!
Стануць поплич бацька і юнак,
Прыдзе час, суровы час расплаты!

Мы разбурым турмаў душы свет,
Разаб'ём праклятыя кайданы!
Ў сэрцы песня новая расце—
— Быў нічым, а хутка ўсім ты станеш!

Падыходзіць Фелікс да вакна,
Маладзік на небе уыходзіць.

¹ Х-ты павільён Варшаўскай цытадэлі—вядомы сваім невыносным рэжымам і т. з'в. каменнымі мяшкамі, дзе тры-малі арыштаваных.

За вакном цяпер ужо вясна,
І спяваюць птушкі на свабодзе.

Ў садзе, мабыць, вішні расвілі.
А калі праходзіць дождж вясновы,—
Пахнуць чыстай свежацю палі,
І зямля тады здаецца новай...

Вартавыя крочаць на дварэ,
Часам стук затвораў далятае.
Фелікс кнігу са стала бярэ,
А старонкі месяц асвятляе.

Ён чытае доўга ў цішыні...
Ўжо світае за вакном высокім.
Раптам хтосьці дзверы адчыніў,
У пакоі зашумелі крокі.

— Ты!
— Выходзь!

Грыміць каля яго
Ненавісны хрыплы бас жандара.

— Ну, хутчэй!
— Марудзіш ты чаго?

І ўдарыў Фелікса па твары.

Пацякла з распухлых дзяснаў кроў,
Ў вачах, бы ноччу, цёмна стала.

Нехта злосна прасіпеў ізноў:
— І у Седлецкай¹ пасядзіш не мала!

... Зноў халодны і сыры астрог,
Звон кайданаў і труна-камора.

— Фелікс, родны!

Крыкам стрэў яго
Нейкі хлопец высахлы ад зморы.

¹ Седлецкая турма ў Варшаве.

— Хто? Антон?

Антон! Таварыш мой!

— Я. Пазнаў і ў гэтакай магіле?

Кашаль душыць лютаю змяёй.

— Бачыш, Фелікс, што яны зрабілі?

Цяжка дыхаць. Ледзь гаворыць ён

І дрыжыць увесь у ліхаманцы.

— Спаць кладзіся.

Адпачні, Антон!

Голас друга, быццам голас маці.

* * *

Смерць ступае няўмольнай

і хуткай хадою.

Мабыць, болей Антону не прыдзецца ўстаць.

Паміраць гэтак цяжка вясной маладою,

Калі кветкі ў садах пачалі расцвітаць.

— Фелікс, руку мне дай...

Мне так добра з табою.

Эх, каб волю цяпер!

Я пайшоў бы туды,

Дзе паўдзённае мора грукоча прыбоем,

Я памыўся-б у хвалях салёнай вады...

Уцячы-б нам адсюль...

А калі-б і ўцяклі мы,

Хіба-б змог я змяніцца,

Па-іншаму жыць?

Не! Не змог-бы я сцэжкамi блукаць крывымі...

Фелікс, родны мой,

зноў...

Унутры ўсё гарыць...

Кашаль жудасны грудзі яго раздзірае.
І сціхае Антон.

Потым шэпча ізноў:

— Дзе Янінка мая, дзе яна дарагая?
А забыўся...

Яніна-ж у Вісле даўно.

Так... На вёсцы жыла
парабчанкаю прастай,

Спадабалася пану...
Глуміўся ён... Здзек...

А ці-ж мала такіх?
Нашы мацеры, сёстры!..

— Хто адпом...
... Здрыгануліся нервы павек.

Ён ляжыць малады на турэмнай пасцелі,
Кроплі буйнага поту на твары блішчаць.
Нахіляецца к другу ўсхвалёваны Фелікс
І не можа ён слёз непакорных суняць.

— Спі спакойна, Антон!
Спі спакойна, таварыш!

Голаў друга свайго
гладзіць гарача ён.

І гараць яго вочы, бы сонца з-за хмары,
і прысяга звініць:

— Мы адпомсцім, Антон!

„Калі-б зорка соцыялізма
не свяціла чалавецтву, не
варта было-б жыць!“

Ф. Дзержынскі.

III

МУЖНАСЦЬ

Выюць завеі,
выюць віхуры,
Звісла над снежным прасторам туга.
Дзень, нібы вечар, змрочны, пануры.
Глянеш навокал—

тайга
і тайга.

Спеў закаваны крочыць паволі
І кайданамі паціху грыміць:
— „Сбейце оковы,
дайте мне волю,
Я научу вас
свободу любіць“ . . .

Душу сціскае холад, бы краты,
Ные спіна,
ад пабояў баліць.
А пад старым арыштанцкім халатам
Сэрца гарачае, б'ецца, гарыць.

Шляхам сібірскім,
ранкам,
начамі,
Людзі праходзяць з надзеяй сваёй.
Гроззяць жандары куляй, штыхамі,—
Будзе ўсёроўна надзея жывой!

. . . Злева і справа—скогат мяцеліц,
Злева і справа—вінтоўкі, канвой.

Нехта прамовіў:

— Холадна, Фелікс.

— Будзе нам цёпла, таварыш ты мой!

Яснае сонца хутка засвеціць!

Фелікс хвалюецца,

крок прыпыніў:

— Шчасце спазнаюць нашыя дзеці,

Прыдуць, таварыш, прыгожыя дні!..

— Эй!

Не спы-няц-ца!

... Шаблі. Кайданы.

Хочацца скінуць уладу тайгі.

Ў памяці вырас вобраз Багданы,¹

Вось яна, быццам, ідзе праз снягі.

Ён на рабоце стрэўся з Багданай,

Важныя пісьмы прыносіла раз.

Чорныя вочы,

тонкая станам.

Ён не забудзе юнацкі той час!

На развітанні плакаць не стала,

Як адпраўлялі мужа ў Сібір.

Толькі рашуча, горда сказала:

— Ім не зламаць нашых сіл, барацьбы!

Думкі-ўспаміны крык абрывае—

— Эй!

— Ста-на-віся!

І кожны стаіць.

Песня у грудзях б'ецца жывая:

— „Я научу вас

свободу любіць!“

¹ Багдана—тагачасная партыйная клічка Соф'і Сігізмундаўны—жонкі Ф. Э. Дзержынскага.

Над галавою снежныя хмары,
Месяц па небе начным не плыве.
Раптам паціху просіць таварыш:
— Успомні юнацкія вершы свае!

— Успомні, Дзяржынскі!
... Ён пачынае,

Голас высокі расце і звініць,
Верш устае над лёдавым краем,
Верш заклікае змагацца і жыць:

— Выспеў я ў турмах...
У дні маладосці
Многа я гора, пакуты спазнаў,
А каб нанова жыць мне прышлося,—
Гэтак-жа зноў-бы жыццё я пачаў!

Слухаюць людзі з брытымі лбамі.
Сэрцу становіцца цёпла ад слоў,
Быццам над цемрай
і над снягамі
Раптам вясновае сонца ўзышло.

— Як і раней я, родныя, горды.
Мы не баімся іржы ланцугоў!
Бачу—ўстаюць байцы за свабоду,
Новыя сілы растуць для баёў!

Слухаюць людзі. Вочы святлеюць,
Грудзі напоены сілай жывой.
Ціха навокал,
змоўклі завеі,
Ясныя зоры гараць над зямлёй.

* * *

Ён ішоў між сібірскіх снягоў,
Ён пакутваў у турмах халодных.

І рабочыя зналі яго,
Называлі таварышам родным.

Адзінаццаць гадоў ён пражыў,
Ненавісным астрогам закуты.
І з выгнання ён тройчы бяжыць,
Разрываючы душныя пугы.

Ён працоўных на бой падымаў,
Поўны верай вялікаю, яснай.
І ні разу ён духам не паў,
І ні разу надзея не згасла.

На такое змаганне жыццё
Наша слаўная партыя звала.
Быў ён чысты, як тое дзіцё,
Быў ён цвёрды, як морскія скалы.

Хоць гарэў у ім вершаў агонь,—
Не пісаў больш паэм гераічных.
Самай лепшай паэмай яго
Стаў напружаны бой за Кастрычнік!

IV

Ч Э К А

Шмат вуліц шумлівых у роднай Маскве,
Дамоў шмат прасторных і цесных.
У доме адным тут жыве чалавек
Суровы і просты, як песня.

Дом адзінаццаць,
высокі, стары,
А вуліцу клічуць Лубянкай.
У шэрай шынелі юнак вартавы
Стаіць ля каменнага ганку.

Глядзіць ён ласкава на дзверы, на дом,
Часамі, ўсміхнецца шырока,—
Ён знае, што тут няутомным жыццём
Жыве камісар яснавокі.

У старой гімнасцёрцы, ўвесь скромны такі—
Да самай апошняе рыскі.
Крыштальнае сэрца
і цвёрдасць рукі—
Такі ён таварыш Дзержынскі.

Не дрэмле ніколі яго тэлефон,
Спакою няма ў чалавека.
Упэўнена, хутка адказвае ён,
Гараць ад бяссоння павекі...

Уранні прыходзіць таварыш к яму,
А ён усміхнецца ў бародку
І строга спытае:
— Не спаў ты чаму?
Што дзень для цябе ўжо кароткі?

І твар твой схудалы, і голас не той,
І вусны, здаецца, збялелі!
Таварыш той толькі кіўне галавой:
— А сам, як працуеш ты, Фелікс?

Вось тут у пакоі, за шырмай, стаіць
Пад коўдрай салдацкаю ложкак.
Даўгімі начамі Дзержынскі не спіць,
Ён часам такім спаць не можа.

Варушацца гады на нашай зямлі
І злосна сіпяць на саветы.
Паўзуць на заводы,
Паўзуць на палі
Жывыя нябожчыкі свету.

Ізноў яны хочуць украсці ў нас
І яснае сонца, і волю,
Каб радасці светач ізноўку пагас,
Каб нам не свяціў ён ніколі.

— Што з гадамі гэтымі трэба рабіць
За іхнюю подлую здраду,
За тое, што прагнуць краіну разбіць,
За тое, што грозяць уладзе?

...Не спіць тэлефон ад відна да відна,
І Фелікс не ведае цішы,
Рука не падманіць,
Не дрогне яна,

Калі ён

— к расстрэлу

— падпіша.

* ..У вузкім пакоі, за простым сталом
Сядзіць камісар яснавокі,
Адкрытыя вочы сагрэты жыццём
І сілаю думы глыбокай.

Нястомныя вочы.
Блакiтныя агоні!

Часамі ў іх столькі пакуты!
Ўліваецца, часам, у душу яго
Маўклівага суму атрута.

Вось так з ім учора пад вечар было,
Ён хутка па вуліцы крочыў,
Падбег да яго неяк ціха,

без слоў,
Маленькі замурзаны хлопчык.

За край гімнасцёркі ўхапіўся рукою
А тварык прасіў:

„Дайце хлеба!“

Над вулицай плыў надзвычайны спакой.
Сінела вячэрняе неба,

пахла вясною...

А хлопчык чакаў.

Дзержынскі купіў абаранкаў,
Даў есці малому,

а сам—у Чэка,

І там не заснуў аж да ранку.

Ўставалі у памяці іншыя дні—
Варшава.

Былое юнацтва.

У шэрых кварталах ля кожнай сцяны—
Пажоўкля дзеці, жабрацтва...

Маленькія дзеці з вачыма старых
І з тварам ад ветру шурпатым!
Начамі

у сне прыляталі да іх

І маці,

і цёплая хата.

Ён з болем, трывогай праходзіў тады

Ля юных пакутнікаў гэтых...

Навалы грымелі,

міналі гады,

І вось ён—

на варце Советаў.

Мы творым у грозны

нябачаны дзень

Жыццё найвялікшае ў свеце.

Стракаецца, часам, мінулага цень—

Галодныя, бледныя дзеці.

А можна-ж зрабіць, каб яны расцвілі,
Каб шчочкі ярчэлі, як ружы

Ён звоніць у Крэ́мль:
— Владзі́мір Ільі́ч?
Ёсць справа сур'ёзная дужа.

— Вы знаеце,
дзеці.

Не мала такіх,
Што сёння без бацькі, без дому,
Я думаю, трэба комуны для іх.
Мне хочацца ўзяцца самому.

Што, згода? Вітаю! Мы сёння
пачнем!

Ён радасна ў трубку смяецца.
На вуліцы—

светла.

Гадзіннік б'е сем.

І смутак адчаліў ад сэрца.

Блакіціць вясна у спакойных вачах
— Так, знача, комуны ўжо маем!
Ён бачыць, як дзеці гуляюць ў садах,
Сагрэтыя сонцам і маем.

Адзін будзе токар,

другі з іх—паэт,

А трэці ляцець будзе к высі.

Адчынен для іх неабсяжны ўвесь свет.
Адно толькі ведай:

вучыся!

Для гэтага варта было пацярпець,
Пакутваць у царскіх астрогах,
За горла хапаць непакорную смерць,
Хадзіць па таежных дарогах.

Для гэтага варта змагацца і жыць!
Тварыць безупынна

і смела.

І цемру, і гора старое зламіць
Адным прыгаворам:
— К расстрэлу!

V

АПОШНЯЯ ПРАМОВА

Ён устае высокі і жывы,
Ён вырастае на трыбуне,
Як воін,

як суровы вартавы.
І пленум слухае трыбуна.

Спачатку ціха ён загаварыў,
Твар пабялеў ад хвалявання.
І з першых слоў ён залу пакарыў
Агністым клічам да змагання.

Ён сёння ледзьве можа гнеў
стрымаць,

Нянавісць грозная у сэрцы,—
Да тых,

хто йдзе сумленне прадаваць,
Хто дыша здрадаю і смерцю,

Хто падымае подлы бруд рукі
На ўсё, што свята нам і блізка.
У зале ціш.

І слухаюць вякі—
Гаворыць горача Дзержынскі.

У страсным голасе спявае медзь.
Ён прасты ўвесь,

бародка клінам.
І слова кожнае, нібы баец—
На варце

Партыі адзінай.

Яго любоў чысцей ад ясных рос,
Яна загойвае і раны.
Ягоны гнеў між навальніц узрос,
Крывёю сэрца ўзгадаваны.

Свяшчэнны гнеў!

Ён падае, як меч

На вас, варожыя галовы!

Прымусяць вас

спалохана знямець

Яго палаючыя словы.

Ён кожнай лічбай простаю, жывой
Знішчае вырадкаў праклятых.
Ён сённа вышаў у апошні бой
З суровай мужнасцю салдата.

Нікому ён не стане гаварыць,
Што ў грудзях боль засеў глыбока.
І гасне ўраз, і зноў ярчэй гарыць
Ружовасць хворая на шчоках.

І толькі рукі тонкія яго
Хапаюцца за сэрца, часам,
Але ў прамове сіла перамог
І вочы пазіраюць ясна.

Глядзіць ён грозна здраднікам у
твар,

Ён сённа усё сказаць ім хоча;
Ім не зламаць наш баявы штандар,
Ім не спыніць работы творчай!

У зале гром ад воплескаў гудзіць,
Дзевяты вал бурліць у зале.
Ён дасказаў, ён бледны ўвесь стаіць
Перад вачыма цёмна стала.

У сэрцы боль.

Паволі ён пайшоў
З старым нагружаным партфелем,
І кажа хтось з яго таварышоў:
— Дай руку, родны ты наш Фелікс!

— Я сам магу...

Ўсхвалёваным сябрам
Ён прашаптаць ледзь чутна можа.
Ідзе ў пакой суровы свой.

— Я сам...

І мёртвы падае на ложак.

* * *

Хай-бы жыў ён яшчэ, будаваў!
Сорак восем гадоў—хіба многа?
Ён памёр на пасту. Ён аддаў
Ўвесь агонь свайго сэрца жывога,—

Каб расла і квітнела ў баях
Наша сіла мацнейшай ад сталі,
Каб патомкі ў наступных вяках
Яшчэ большую радасць спазналі.

Ён памёр.

Але слова жыве,
І ўстае яго слаўная справа,
Як суровы, жывы чалавек,
Як чэкіст на савецкай заставе.

Ён жыве на калгасных палях,
Дыша мужнасцю нашых заводаў,
Ён стаіць вартавым ля Крэмя,
І жыве ён у казках народаў.

З новай сілай ён сёння заве:
— Нагатове трымайце вы порах!

Мы яго не забудзем завет,
Смерць
і смерць атрымае
наш вораг!

Не дамо мы ні пядзі зямлі,
Што бацькі здабывалі нам з боем,
За якую згарэла калісь
Жыватворчае сэрца героя.

Май, 1936 г.—верасень, 1937 г.

З М Е С Т

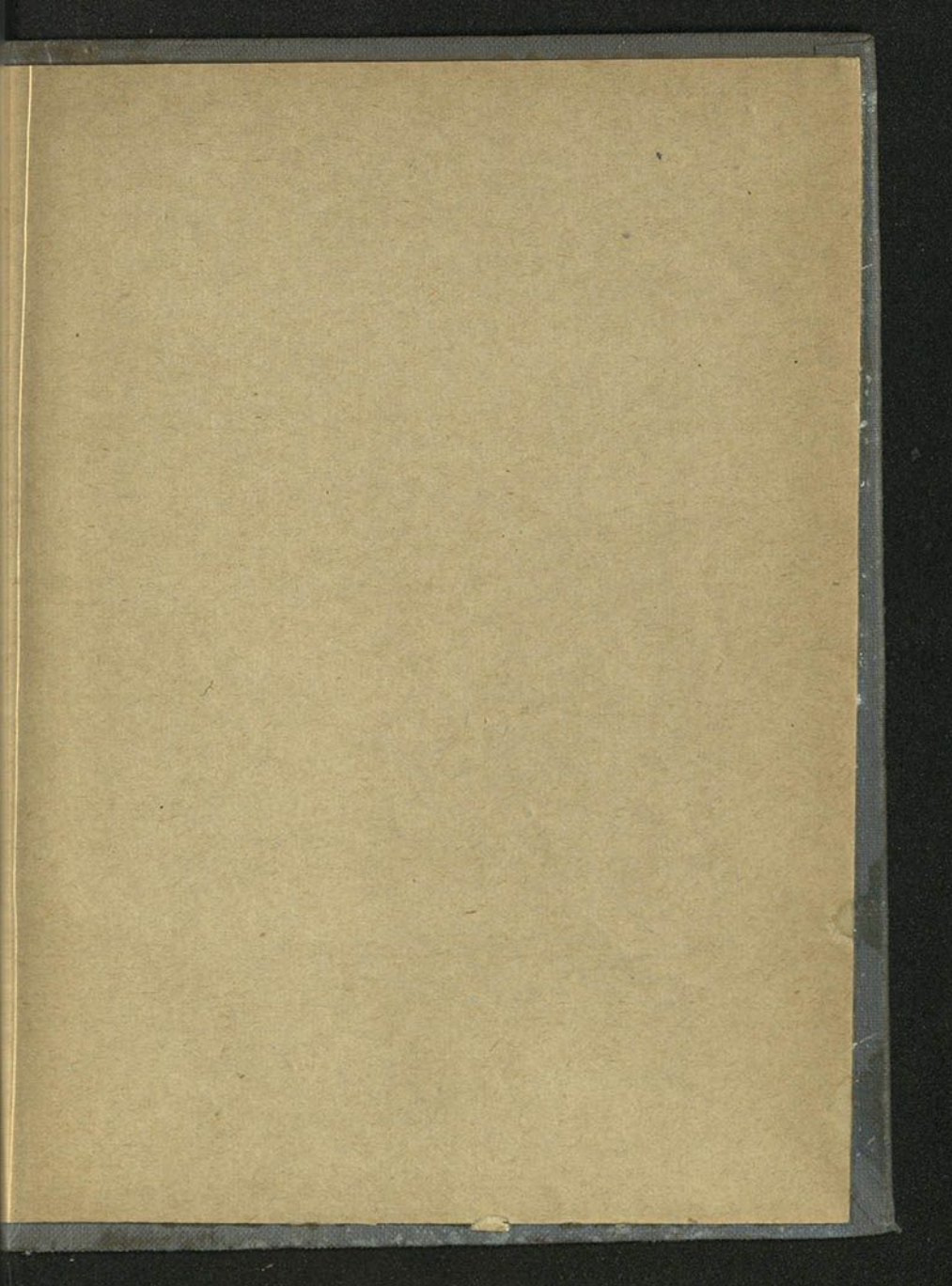
	<i>Стар.</i>
Шчаслівы дзень	3
Таварышу Сталіну	5
Наша слова	8
Таварыш Кіраў	10
Слава героям	12
Дружба	13
Провады	19
Сястра	22
Таварышу	26
Не спіць дазорны	28
З новым годам!	31
Жывому Пушкіну	33
Памяці Алексея Максімавіча	35
Спявай, мая маці!	37
Вечар на Дняпры	39
Маім адважным сёстрам	41
Ленін жыве	43
Фелікс Дзержынскі (паэма)	47

Рэдактар М. Лынькоў
Тэхрэдактар І. Мелешка

Карэктар Рэгіно

Здана ў друк. 20/X—37 г. Падпісана да друку 21/XI-37 г. Аб'ём 2¼ друк.
арк. Папера 72×105¼м. Тыраж 4.000 экз. Зак. ДВБ № 395.
Зак. друк. АН БССР № 441. Уп. Галоўлітбела № 2935.

Друкарня Акадэміі навук БССР.

411

1964 г.

Бел. аддзек
1994 г. а

ii

B0000000272656 1